

En God zag dat het goed was

WILLIAM DEN BOER, RENÉ FRANSEN
EN RIK PEELS (RED.)

EN GOD ZAG DAT HET GOED WAS

CHRISTELIJK GELOOF EN
EVOLUTIE IN 25 CRUCIALE VRAGEN

Summum

© 2019 Summum Academic Publications - Kampen
www.summumacademic.com

Omslagontwerp: Brainstorm
Opmaak binnenwerk: Gewoon Geertje

ISBN 9789492701060
NUR 700

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vee-
veelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of
openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder vooraf-
gaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Inleiding	9
William den Boer, René Franssen en Rik Peels	
1. Hoe heeft het debat over schepping en evolutie zich de afgelopen anderhalve eeuw ontwikkeld?	19
AB FLIPSE	
2. Wat is de wetenschappelijke status van de evolutietheorie?	31
JEROEN DE RIDDER	
3. Is de evolutietheorie een wereldbeeld?	45
RONALD MEESTER	
4. Spreken de natuurwetenschap, de filosofie en de theologie elkaar noodzakelijkerwijze tegen?	57
EVERARD DE JONG	
5. Welke rol hebben niet-theologische wetenschappen bij het interpreteren van de Bijbel?	73
HENK VAN DEN BELT	
6. Dienen we Genesis 1 te lezen als een historische tekst?	89
ERIC PEELS	
7. Wat is de betekenis van ‘goed’ in ‘En God zag dat het goed was’?	105
MARJO KORPEL	
8. Welk licht werpen andere Bijbelteksten dan Genesis 1 en 2 op Israëls geloof in God als Schepper?	121
STEFAN PAAS	
9. Was Adam een historische persoon?	137
MART-JAN PAUL	

- 10. Hoe verhoudt het bijbelse zondvloedverhaal (Genesis 6–9) zich tot de beschikbare wetenschappelijke kennis?** 151
KOERT VAN BEKKUM
- 11. Hoe lees je het sabbatsgebod in Exodus 20 in het licht van andere Bijbelteksten over de sabbat?** 167
GERT KWAKKEL
- 12. Wat betekent de nauwe relatie die Paulus legt tussen Adam en Christus in Romeinen 5 voor onze opvatting over Adam?** 179
MICHAEL MULDER
- 13. Is evolutie in strijd met Gods karakter?** 191
RIK PEELS
- 14. Impliceert de evolutietheorie willekeur en toeval?** 203
RENÉ VAN WOUDENBERG
- 15. Kan evolutie samengaan met leiding door God?** 215
DOLF TE VELDE
- 16. Is het bestaan van dood en lijden voordat er mensen waren een probleem voor het christelijk geloof?** 229
BERT VAN VELUW
- 17. Wat betekent de schepping van de mens naar Gods beeld als alle leven een gemeenschappelijke oorsprong heeft?** 241
ARNOLD HUIJGEN
- 18. Doet gemeenschappelijke afstamming af aan onze menselijke waardigheid?** 255
ALMATINE LEENE
- 19. Wat betekent de evolutietheorie voor het christelijk denken over de menselijke ziel?** 265
WIM VAN VLASTUIN

20. Wat is de aard van de zonde in evolutionair perspectief?	279
HENK BAKKER	
21. Wat betekent de evolutietheorie voor de christelijke erfzondeleer?	291
BENNO VAN DEN TOREN	
22. Hoe moeten we vanuit evolutionair perspectief denken over cognitieve gevolgen van zonde en genade?	305
HANS BURGER	
23. Doet de grote ouderdom van de aarde en de kosmos af aan het belang van de mens en het historisch karakter van het heil?	319
HARM GORIS	
24. In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?	331
MARCEL SAROT	
25. Geloof en evolutie: zijn christenen op weg naar consensus?	341
GIJSBERT VAN DEN BRINK	
Appendix – Een kort overzicht van redenen voor de wetenschappelijke consensus rond de evolutietheorie en de ouderdom van het universum	361
RENÉ FRANSEN	
Bibliografie	377
Index	413
Biografische informatie	423

Inleiding

WILLIAM DEN BOER, RENÉ FRANSEN, RIK PEELS

Aanleiding

Al meer dan 150 jaar woedt het debat over de verhouding van de bijbelse beschrijving van de schepping enerzijds en de wetenschappelijke beschrijving van de ontwikkeling van het leven op aarde die de evolutietheorie geeft anderzijds. Soms wordt de discussie fel gevoerd, soms met liefde en wijsheid. In 2017 laaide het debat in Nederland op naar aanleiding van Gijsbert van den Brinks boek *En de aarde bracht voort*, waarin hij de theologische implicaties van de evolutietheorie analyseert en weegt. Op 22 september dat jaar werd dit boek tijdens het congres *Evolutie. Stel dat het waar is...* onder grote belangstelling onder leiding van een achttal deskundigen doorgelicht.¹ Het congres vormde de opmaat tot het ontstaan van deze bundel. In augustus 2018 vond in Leiden een vijfdaagse Lorentz-workshop plaats over christelijk geloof en evolutie, mede georganiseerd door Van den Brink. Een week lang gingen filosofen, theologen en empirische wetenschappers met elkaar in gesprek. Er bleek verrassend veel consensus te zijn, zoals onder meer te zien is aan het verschijnen van de *Leidse Verklaring over Evolutie en Religie* waarin de conferentie resulteerde.²

De vragen die in met name de recente theologische discussie op tafel kwamen verdienden naar onze mening een verdere doordenking door een breed palet aan deskundigen. We hebben een selectie gemaakt en zijn gekomen tot wat wij beschouwen als 25 cruciale vragen over de verhouding tussen christelijk geloof en evolutie. We hebben auteurs uitgenodigd om elk één specifieke vraag te beantwoorden. Dit wil niet zeggen dat er geen verdere vragen te stellen zijn over christelijk geloof

1 Aan het woord kwamen Henk Jochemsen, Cees Dekker, Eric Peels, Almatine Leene, Wim van Vlastuin, Arnold Huijgen, Mart-Jan Paul, Dolf te Velde en Gijsbert van den Brink. De laatste zeven dragen ook bij aan deze bundel. Het congres werd georganiseerd door Weetwatjegeloof.nl in samenwerking met het Herman Bavinck Center for Reformed and Evangelical Theology (HBCRET). Voor de video-opnames van het congres, zie: www.weetwatjegeloof.nl/evolutie.

2 Zie voor deze verklaring www.lorentzcenter.nl/lc/web/2018/988/extra2.php3?wsid=988&venue=Oort.

en evolutie. Maar elke diepgaande bezinning op de relatie tussen christelijk geloof en evolutie zal volgens ons in ieder geval deze 25 vragen moeten adresseren. De laatste bijdrage, van de hand van Gijsbert van den Brink, richt de blik op de toekomst en reflecteert daarbij ook op de antwoorden die op de 24 andere vragen in deze bundel zijn gegeven.

Voor de titel van dit boek kozen wij de zin die in Genesis 1 maar liefst zeven keer voorkomt: 'En God zag dat het goed was.' Deze ene zin brengt in het licht van de evolutietheorie twee belangrijke dingen naar voren. Ten eerste: de woorden van het christelijk geloof en de woorden van de empirische wetenschap gaan voor een deel over *dezelfde werkelijkheid*. Immers, toen God zag dat het goed was, zag Hij dat deze geschapen wereld goed was, de wereld waarover de evolutietheorie allerlei uitspraken doet. Ten tweede: er lijkt een zekere spanning te zitten tussen wat christenen belijden over deze geschapen werkelijkheid en wat we inmiddels op basis van wetenschap menen te weten over deze wereld. God zag dat het goed was, maar de wetenschap openbaart ons het ogenschijnlijk nodeloos lijden van vele miljarden dieren gedurende honderden miljoenen jaren.³ Deze cruciale zin uit Genesis 1 vat daarom in een notendop samen wat kan worden beschouwd als een spanning tussen het christelijk geloof en de evolutietheorie.

Waarom nog een boek?

Nu kent het gesprek over christelijk geloof en evolutie in Nederland natuurlijk inmiddels een behoorlijk lange geschiedenis. In 1926 ontstond op de synode van de Gereformeerde Kerken een heftige controverse n.a.v. de uitspraken van Johannes Geelkerken over de vraag of de slang in het paradijs wel echt gesproken heeft. Meer recent, namelijk vanaf 2005, liepen de gemoederen hoog op over de vraag of in het onderwijs naast de evolutietheorie ook scheppingstheorie of meer specifiek Intelligent Design onderwezen zou moeten worden.⁴ Een uitgebreid overzicht van de Nederlandse geschiedenis aangaande het debat over schepping en evolutie wordt door Ab Flipse in het eerste hoofdstuk van dit boek gegeven.

3 In welke zin de schepping goed was toen God zag dat het goed was, wordt in het zevende hoofdstuk van dit boek uitgebreid besproken door Marjo Korpel.

4 De discussie hierover resulteerde ondermeer in de volgende drie boeken: Dekker, Meester, Van Woudenberg 2005; Dekker, Meester, Van Woudenberg 2006; Dekker, Van Woudenberg, Van den Brink 2007.

Als deze discussie al zo lang gevoerd wordt, waarom brengen wij dan nog een boek op de markt? Wat voegt dit werk toe aan de vele literatuur die over dit onderwerp het licht gezien heeft? Dit werk verschilt in drie opzichten van de boeken die over dit onderwerp verschenen zijn, waardoor wij hopen hiermee het debat en het gesprek verder te helpen.

Ten eerste laten wij in dit boek het biologische en geologische bewijsmateriaal dat er voor evolutie is rusten, net als alle empirische tegenwerpingen die creationisten te berde brengen. Het gaat ons om de *theologische* vragen, niet om de empirische onderbouwing van de evolutietheorie. De reden hiervoor is drieledig. Ten eerste is het debat over de empirische onderbouwing van evolutie elders al uitvoerig gevoerd. Daar hebben wij niet zo veel aan toe te voegen. Ten tweede zijn die empirische discussies vaak zo technisch en ingewikkeld, dat iemand die zelf geen achtergrond in de biologie heeft ze eigenlijk niet kan volgen. Ten derde wordt de argumentatieve onderbouwing voor de evolutietheorie zo breed als plausibel gezien, dat je, zoals Jeroen de Ridder in zijn hoofdstuk in dit boek betoogt, wel een wetenschapscepticus in het algemeen moet worden om hier geheel en al onderuit te komen. En dat lijkt ons geen wijze benadering. Voor degene die toch een kort overzicht wil van de bewijsvoering die ten gunste van de evolutietheorie en een grote ouderdom van de schepping wordt aangedragen, heeft René Franssen in een Appendix verschillende aanwijzingen voor de houdbaarheid van de evolutietheorie op een rij gezet.

Ten tweede hebben wij een *breed kerkelijk palet* aan schrijvers bereid gevonden om aan deze bundel bij te dragen. Dit geeft ook een inblikje in de wijze waarop in de diverse christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland met vragen over schepping en evolutie wordt omgegaan. De lezer vindt bijdragen van theologen en filosofen uit de Baptisten Unie, de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, de Hersteld Hervormde Kerk, de Protestantse Kerk in Nederland (inclusief de Gereformeerde Bond), en de Rooms-Katholieke Kerk. Niet alleen kerkelijk gezien is het een bont gezelschap, ook inhoudelijk gezien: de meesten accepteren de evolutietheorie volmondig, anderen hebben er aarzelingen bij, een enkeling geeft aan sympathie te hebben voor Intelligent Design, en een of twee auteurs zijn van mening dat creationisme veel sterker staat dan vaak gedacht wordt.

Ten derde heeft het gesprek over de evolutietheorie en het christelijk geloof tot nu toe een vrij eenzijdige focus gehad op evolutietheorie en *schepping*: het ontstaan van de diverse soorten en het ontstaan van de

mens op aarde. Dat dit eenzijdig is, heeft Gijsbert van den Brink uitgebreid laten zien in zijn boek *En de aarde bracht voort*.⁵ Er zijn immers nog veel meer geloofsvragen en theologische vragen te stellen in relatie tot de evolutietheorie. Was er een eerste mensenpaar? Verandert de evolutietheorie onze kijk op verlossing? Wat is de mens waard als de evolutietheorie juist is? Wat wordt bedoeld als we in Genesis lezen dat God zag dat het 'goed' was? Enzovoorts. Dit boek geeft gehoor aan de oproep van Van den Brink om het debat te verbreden en formuleert antwoorden op 25 cruciale vragen over christelijk geloof en evolutie.

Sommige historici en theologen spreken over evolutietheorie als over een 'reizend probleem': eerst wordt de evolutietheorie door de seculiere bevolking geaccepteerd, dan door wat meer liberale en vrijzinnige christenen, en ten slotte door de orthodox-christelijke gemeenschap.⁶ Dit geldt niet alleen voor de evolutietheorie en voor allerlei theorieën en modellen uit de wetenschap, zoals het heliocentrisme (de theorie dat de aarde om de zon draait en niet andersom) en de atoomtheorie. Het is heel goed mogelijk dat dit juist is. Wat naar ons idee niet te ontkennen valt is dat christenen in Nederland hierin achterstallig onderhoud hebben. Te lang zijn grote filosofische en theologische vragen over de relatie tussen christelijk geloof en evolutie onder het tapijt geschoven. Ze werden op catechisatie, in het publieke debat en in theologische publicaties vaak gemeden, verzwegen, gekoeioneerd of anderszins geen recht gedaan. Iemand anders moest de hete kolen maar uit het vuur halen. Vandaag de dag lijkt het besef breed gedeeld dat het zo niet langer kan.

Het doel van dit boek is de 25 cruciale vragen scherp in beeld te krijgen en helder onderbouwde antwoorden daarop te formuleren. Het beoogt lezers die zich afvragen hoe de evolutietheorie en het christelijk geloof zich tot elkaar verhouden verder te helpen. We willen benadrukken dat het daarmee niet primair een *praktisch* of *pastoraal* boek is. Het boek geeft relatief weinig handreikingen over hoe je met vragen omtrent geloof en evolutie omgaat in de praktijk van het pastoraat, in catechisatie of andere vormen van geloofsonderwijs, in het publieke debat, of waar dan ook. Wel gaan sommige auteurs in op de vraag wat zij zouden zeggen tegen een christen die niet academisch gevormd is en een jonge student in de stad als zij vragen over christelijk geloof en evolutie hebben. De focus ligt echter op het inhoudelijk beantwoorden van de

5 Van den Brink 2017.

6 Zie Van den Brink 2018-2 en de verwijzingen die in dit artikel genoemd worden.

betreffende theologische of filosofische hoofdvraag, niet op de toepassing hiervan in de praktijk.

Waarom dit onderwerp belangrijk is

Er is al behoorlijk wat gesprek en soms zelfs polemieken over christelijk geloof en evolutie. Doen we er niet wijzer aan dit onderwerp te laten rusten? Wij zijn van mening dat dit niet het geval is. Het is de roeping van theologen en christelijke filosofen zich te bezinnen op de implicaties van de evolutietheorie voor het christelijk geloof en op de betekenis van het christelijk geloof voor onze omgang met de evolutietheorie. Dit geldt eigenlijk voor het christelijk geloof en de wetenschap in het algemeen, maar wij zullen ons hier beperken tot de evolutietheorie. Om ten minste drie redenen willen we niet zwijgen over de evolutietheorie en het christelijk geloof.

Ten eerste is er een *apologetische* reden. Voor mensen die zelf niet naar een kerk gaan en eventueel seculier zijn opgegroeid kan de evolutietheorie, net als andere invloedrijke theorieën uit de wetenschap, een obstakel vormen om zich verder in het christelijk geloof te verdiepen. Het is immers niet meteen duidelijk hoe de twee zich tot elkaar verhouden. Als mensen en dieren een gemeenschappelijke oorsprong hebben, is de mens dan wel van unieke waarde? Is de mens dan wel naar Gods beeld geschapen? Hebben wij in dat geval wel verlossing nodig of zijn onze verkeerde neigingen onderdeel van onze aard? Kunnen we wel geloven in een goede God die zich ontfermt over het zwakke, als Hij zelf de diversiteit van het leven op aarde tot stand gebracht heeft via een proces waarin *survival of the fittest* centraal staat? Is het mogelijk om deze vragen te beantwoorden en daarbij zowel de evolutietheorie te aanvaarden als het christelijk geloof te omarmen?

Ten tweede geldt hetzelfde ook voor christenen, en zeker jongeren die gaan studeren en dan al snel in aanraking komen met de evolutietheorie. Er zijn naar onze mening te veel jonge mensen die afhaken omdat ze wat in de kerk leren en wat ze te horen krijgen op de universiteit niet meer bij elkaar kunnen houden. Deels zal dit ongetwijfeld te wijten zijn aan seculiere wetenschappers die zich niet bij hun leest houden als ze voor een collegezaal staan. Maar deels dienen christenen hier ook de hand in eigen boezem te steken: zijn er misschien reële vragen – zowel intellectueel als existentieel – die hier voor christenen in het algemeen en christelijke studenten in het bijzonder liggen die christenen in Nederland onvoldoende serieus hebben genomen? In dit boek hopen wij een kleine bijdrage te leveren aan de zoektocht naar een antwoord op deze vragen.

Ten derde – en dit is misschien nog wel het belangrijkste – roept Christus in Mattheüs 22 en andere teksten zijn volgelingen op ‘de Heer onze God lief te hebben met heel ons hart, heel onze ziel en heel ons verstand’. Christenen hebben deze opdracht in de loop van de eeuwen uitermate serieus opgevat, wat er onder meer toe heeft geleid dat in de Middeleeuwen geleidelijk uit het kloosterwezen universiteiten ontstonden. De wereld, zo geloven christenen, is niet God zelf en daarom niet heilig op de wijze waarop God heilig is, maar Gods *maaksel*. God heeft die wereld bovendien *ordelijk* geschapen en ons naar zijn evenbeeld, zodat wij die wereld ten minste ten dele kunnen begrijpen. Het is onze taak en roeping dit dan ook te doen: de wereld te onderzoeken en proberen te begrijpen, alsook te reflecteren op de relatie tussen wat we op basis van wetenschappelijk onderzoek weten en wat we als christenen vanuit Gods openbaring weten. Zoals de Gewone Catechismus zegt: ‘God heeft ons biologie, natuurkunde, geologie en andere wetenschappen gegeven om de raadsels van het leven op aarde te bestuderen. Zodat wij grote ontdekkingen zouden doen. En Hem daarin eren.’⁷ Als het gaat om theologische en filosofische vragen hebben christelijke theologen en filosofen daarin natuurlijk een bijzondere roeping – simpelweg omdat zij de tijd en middelen hebben om hier uitgebreid bij stil te staan. Christenen die zelf geen professioneel filosoof of theoloog zijn, kunnen zich echter wel degelijk in deze vragen verdiepen en zich door de verkenningen in dit boek laten inspireren.

Wetenschap en geloof (belijdend spreken) zijn twee talen over dezelfde werkelijkheid of deels verschillende delen of aspecten van dezelfde werkelijkheid en daarom moeten ze met elkaar in gesprek zijn. Dit betekent dat ze kunnen schuren. We kunnen er geen schot tussen plaatsen dat een boedelscheiding rechtvaardigt. Zoals de Apeldoornse theoloog Gerard den Hertog schreef: ‘Tussen die twee manieren van spreken zit geen waterdicht schot. Ze kunnen bij elkaar komen, ze schuren. De wetenschap met haar resultaten stelt theologie en kerk voor vragen die ze niet uit de weg kan en mag gaan. Eén ding moet duidelijk zijn: doen of onze neus bloedt is geen optie. Het gaat de confrontatie met de wetenschap van onze tijd uit de weg en laat studerende jongeren – én ouderen! – in de kou staan.’⁸ Omdat het gelovig spreken en de theologie enerzijds en natuurwetenschappelijk onderzoek anderzijds een zekere overlap hebben, dat wil zeggen deels over hetzelfde

7 Pleizier, Huijgen, Te Velde 2019, 73.

8 Zie Den Hertog 2017.

domein van de werkelijkheid spreken, willen en moeten we nagaan hoe die twee zich tot elkaar verhouden.

Evolutietheorie en evolutionisme

Graag brengen wij hier twee termen voor het voetlicht die in het publieke debat over christelijk geloof en evolutie nogal eens door elkaar gehaald worden: ‘evolutietheorie’ en ‘evolutionisme’. Dit zijn twee verschillende dingen.

‘Evolutietheorie’ is de wetenschappelijke theorie die zegt dat alle biodiversiteit (inclusief de mens) op aarde een gemeenschappelijke oorsprong heeft en dat deze biodiversiteit is ontstaan in de loop van vele miljoenen jaren, ondermeer door middel van een proces van willekeurige mutatie en natuurlijke selectie. Deze theorie, die vandaag de dag door bijna alle biologen wordt aanvaard⁹, is gebaseerd op *wetenschappelijk* bewijsmateriaal, zoals fossielenbestanden, experimenten, geologie, DNA-analyse, enzovoorts.

‘Evolutionisme’ daarentegen is *geen* wetenschappelijke theorie maar een wereld- of levensbeschouwing. Volgens deze levensbeschouwing is evolutie door willekeurige mutatie en natuurlijke selectie *de* rode draad in de geschiedenis en verklarende factor voor bijna elk aspect van ons leven. De Amerikaanse filosoof Daniel Dennett spreekt over een ‘allesdoordringend zuur’:¹⁰ de evolutietheorie laat geen enkele kant van ons leven onaangeroerd. Degenen die goed zijn aangepast overleven, de rest niet. Wij mensen zijn een evolutionair product – ‘wegwerpproduct’ wordt soms gezegd – dat er toevallig is en niet van unieke waarde is in vergelijking met de rest van het leven op aarde. Er is geen God aan te pas gekomen. Heel wat evolutionisten gaan nog verder en zeggen dat ook dingen die niet primair biologisch zijn, zoals onze overtuigingen over goed en kwaad, vrije wil, de redenen waarom we dingen doen, allemaal het gevolg zijn van een willekeurig evolutionair proces.

Het mag duidelijk zijn dat we deze twee dingen, evolutietheorie en evolutionisme, helder moeten onderscheiden. Het eerste is een wetenschappelijke theorie waarover op wetenschappelijke gronden geoordeeld moet worden. Het tweede is een levensbeschouwing die geenszins dwingend volgt uit de wetenschappelijke theorie. Om evolutionisme als

9 Uit recent onderzoek blijkt dat dit in elk geval opgaat voor de leden van de American Association for the Advancement of Science. Zie Pew Research Center 2015.

10 Zie Dennett 2001.

wereldbeschouwing te beoordelen moet je je afvragen wat er precies de wetenschappelijke, metafysische en morele onderbouwing van is.

Deze twee – evolutietheorie en evolutionisme – worden echter niet altijd goed onderscheiden. Dat blijkt onder meer uit het feit dat in Nederland de afgelopen jaren weleens gesproken is over het ‘existentieel tekort’ van het darwinisme of van de evolutietheorie: ze is niet in staat om ons te bezielen, om recht te doen aan diepe overtuigingen over goed en kwaad, enzovoorts.¹¹

De verwarring moge duidelijk zijn: het is maar de vraag of de evolutietheorie als wetenschappelijke theorie bedoeld zou zijn om recht te doen aan onze overtuigingen over goed en kwaad, om ons te bezielen, of wat dan ook. De zwaartekrachttheorie, de gaswetten en andere wetten uit de natuurkunde en biologie beogen dat immers ook niet. De evolutietheorie presenteert zich veeleer als een louter wetenschappelijke theorie die probeert de biodiversiteit te verklaren. Het is heel goed mogelijk – in onze ogen zelfs het geval – dat evolutionisme als wereldbeschouwing een ernstig existentieel tekort kent. Maar dat kan natuurlijk moeilijk pleiten tegen de wetenschappelijke evolutietheorie met zijn beperkte wetenschappelijke ambities, namelijk het verklaren van de biodiversiteit.

Dat de twee onderscheiden zijn, blijkt onder meer uit het feit dat vele Nederlandse christenen – waaronder het merendeel van de christelijke wetenschappers – de evolutietheorie aanvaardden, maar evolutionisme als wereldbeschouwing juist verwerpen.

Hiermee ontkennen wij natuurlijk niet dat er mensen zijn die van de evolutietheorie hun hele wereldbeschouwing maken, vaak impliciet en zonder argumentatie, een enkele keer met een poging tot onderbouwing. Dit wordt ook wel als een specifiek geval van ‘sciëntisme’ beschouwd. Sciëntisme is de opvatting die zegt dat alleen de natuurwetenschappen betrouwbare kennis opleveren en dat de natuurwetenschappen ook *alle* kennis opleveren die er te krijgen is.¹² Binnen een sciëntistisch paradigma wordt de evolutietheorie al snel ingezet als theorie die veel meer verklaart dan biologische fenomenen. Anderen hebben daarop al uitgebreid kritiek gegeven.¹³ In dit boek zullen we ons daarom beperken tot een verkenning van de relatie tussen het christelijk geloof en de evolutietheorie.

11 Dit verwijt aan het adres van de evolutietheorie vinden we bijvoorbeeld in een speciaal nummer van het tijdschrift *Wapenveld*. Zie Nederveen en Oevermans 2017.

12 Zie Peels e.a. 2013; De Ridder, Peels, Van Woudenberg 2018.

13 Zie de diverse bijdragen in Dekker, Van Woudenberg, Van den Brink 2007.

Ten slotte

Wij sluiten deze inleiding af met nog enkele aanwijzingen. De lezer vindt hier en daar in de marges verwijzingen naar andere hoofdstukken. Die verwijzingen heeft de redactie zelf aangebracht. Zo kan de lezer er gemakkelijk een ander hoofdstuk op naslaan als hij of zij meer over een bepaald onderwerp wil weten.

De hoofdstukken hebben een min of meer logische volgorde. Zo vindt de lezer aan het begin een historisch hoofdstuk dat het debat tot nu toe weergeeft en aan het einde een vooruitblik op wat we waarschijnlijk nog mogen verwachten, aan het begin theologische bezinning op diverse Bijbelpassages en verderop systematische reflectie op wat een en ander nu betekent voor de geloofsleer omtrent zondeval, verlossing, de waarde van de mens en het karakter van God. Overigens zijn de hoofdstukken zo opgezet dat ze ook los te lezen zijn.

De grote diversiteit aan kerkelijke en professionele achtergrond uit zich ook in een verschil in stijl tussen de auteurs. Dit eigen geluid hebben we als redactie intact gelaten. Daarnaast zal de lezer merken dat in sommige gevallen de conclusies niet keihard zijn – we hebben de auteurs zoveel mogelijk aangemoedigd om duidelijk stelling te nemen, maar soms bleef er een bepaalde verlegenheid doorklinken. Ook dat vonden we bij dit boek passen: niet alle vragen die we hebben, zijn (op dit moment) helder en eenduidig te beantwoorden.

Wij hopen van harte dat deze bundel de lezer aan het denken zet. En wij hopen dat de bijdragen in dit boek de discussie over christelijk geloof en evolutie in Nederland zullen verbreden en verdiepen.